

Yükseköğretimde Psikoloğun Değiş(mey)en Rolü

(Un)changing Role of the Psychologist in Higher Education

Neşe ALKAN

ÖZ

Hızla değişen ve küçülen dünyamızda yaşanan bilimsel, ekonomik, sosyal, teknolojik, kültürel ve politik değişimler, tüm kurumları bu değişime ayak uydurmaya zorlamaktadır. Bunlar arasında yükseköğretim kurumları bir taraftan değişimi yaşarken, diğer taraftan zamanın öncesinde hareket ederek geleceğin bilim insanları, ekonomist, sosyolog, mühendis ve politikacılarını da geleceğe hazırlamak zorunda kalmaktadırlar. Bu makalenin amacı, günümüzün ve geleceğin zihin ve insan gücünü yetiştirmek misyonu olan üniversitelerde çalışan psikologların rollerini incelemek ve bu hızlı değişim içinde üniversitelerin misyonları dâhilindeki rollerinin de değişmek zorunda kaldıklarını vurgulamaktır. Eğitim ve bilimin öncülüğünü yapan ülkelerin son 50 yılda geçirdiği değişimler, işleri insanı anlamak olan psikologlara alışlagelmişin dışında yeni roller yüklemektedir. Günümüz yükseköğretim kurumlarında, bir yandan arzulan öğrenci profiline ulaşmak için öğrenci ile bire-bir çalışarak, koruyucu, önleyici ve sorun çözücü rolünü yerine getiren, diğer yandan üniversite öğrencisinin bağlamdan ve sosyal çevresinden bağımsız olamayacağı bilinci ile üniversitenin tamamına, eğitim ve stratejik yönetim konularında yardımcı olan, çok yönlü, sorumlulukları Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi dışına çıkan psikologlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada, yükseköğretim kurumlarında görev yapan psikologlardan beklentiler ile birlikte, bütüncül bir yaklaşım içinde psikologların gerçekleştirebilecekleri görevler tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yükseköğretim, Psikoloji, Psikolog, Bütüncül sistem yaklaşımı, Danışma merkezleri

ABSTRACT

Scientific, economic, social, technological, cultural and political transformations in our rapidly changing world force all institutions to adapt to these new conditions. Among these, higher education institutions are undergoing some changes themselves. On the other hand, being obliged to move ahead of time, they are educating scientists, economists, sociologists, engineers and politicians for the future. The purpose of this article is to examine and emphasize the necessity of a change in the role of psychologists working at universities whose mission is to educate the mind and manpower of the future. The transformations observed in the countries that pioneered education and science for the past 50 years imposed new, non-traditional roles to psychologists. Traditionally, psychologists who work at higher education institutions fulfill their role by working with individual and groups of students, on solving and preventing various problems. However, in today's universities, psychologist are expected to work with the entire university community, which constitute the context and environment that the university students interact. Being aware of the fact that students are not isolated entities at universities, psychologists are required to take part in various educational and strategic managing activities that at some point influence individual students. Within a holistic perspective, this article discusses the changing needs of the universities and possible novel tasks of the psychologists which are beyond the walls of counseling centers.

Keywords: Higher education, Psychology, Psychologist, Integrated system approach, Counseling centers

Neşe ALKAN (✉)

Atılım Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye
Atılım University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, Ankara, Türkiye
nese.alkan@atilim.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 20.03.2015

Kabul Tarihi/Accepted : 16.05.2015

GİRİŞ

Bilgi çağının getirdiklerinin, pek çok alanda hızlı değişimleri kaçınılmaz kıldığı günümüzde, dünyanın giderek küçüldüğü, kültürlerin yakınlaşıp kimi zaman da sınırların kalktığı görülmektedir. Bu değişime ayak uydurabilecek genç insanların eğitimi de, günümüzde farklı bir anlam ve daha büyük bir önem taşımaktadır. Bu iki gerçek; eğitimde, özellikle de yükseköğretimde hızlı ve kalıcı yeniden yapılanmaları kaçınılmaz hale getirmektedir. Son 50 yıldır Dünya’da eğitim sistemi, yükseköğretim de dâhil olmak üzere, hızlı bir değişimi yaşamakta olup, Türkiye’de de yükseköğretim, yeni çağın gereklerini yansıtmaya çabası ve artan rekabet ortamının da etkisi ile, hızlı denebilecek bir değişim içindedir. Çizgileri son derece belirli, tarih içinde gelenek ve kültürleri oturmuş devlet üniversiteleri yanında, yeni kurulan ve kurulmakta olan vakıf üniversiteleri de bu gerekler doğrultusunda misyon ve hedeflerini yeniden belirlemektedirler. Ülkemizdeki pek çok köklü üniversitenin ortak bazı hedeflerinin de global ölçekte bilgi yaratmak, eğitim, araştırma ve toplum hizmetinde en yüksek ulusal ve uluslararası standartları yakalamak; açık fikirli, çok yönlü, öğrenmeyi bilen, sosyal becerileri gelişmiş, yabancı dil konuşan, girişimci, meslek ahlakı edinmiş, sanat, ticaret, teknoloji, çevre alanlarında bilgili ve kendini geliştirmiş, aydınlığın ifadesi olan öğrenciler yetiştirmek olduğu görülmektedir.

Bütün bu misyonlarda belirtilen öğrenci profiline ulaşmakta, iş insan davranışını anlamak ve her yönde iyiliğini arttırmak olan psikologlara pek çok görev düşmektedir. Amerikan Psikologlar Birliği’nin (APA) tanımına göre “psikoloji zihni ve davranışı inceleyen; psikoloji disiplini insan deneyiminin tüm yönlerini –beyinin fonksiyonlarından, ulusların hareketlerine, çocuk gelişiminden, yaşlı bakımına kadar – kapsar; bilimsel araştırma merkezlerinden ruh sağlığı merkezlerine kadar, mümkün olan her türlü ortamda ‘insanı anlamak’ psikologların işidir” (APA, 2015).

Psikologların, gelişmiş ülkelerde yükseköğretimde değişen yüzyılın gereklerini yerine getirmekte lider rolü oynadığı günümüzde araştırmacı-uygulayıcı psikoloğun, *psikolojik danışma ve rehberlik merkezleri* dışında da yapacağı/yapması gereken pek çok görev bulunmaktadır. Özel bir klinik çalışanı gibi iş yapmaktan öte, tüm kampüse hizmet eden psikologlara ihtiyaç duyulduğu, yükseköğretimde psikolojik hizmetleri inceleyen birçok araştırmacı ve uygulamacı tarafından da dile getirilmektedir (Eells, 2012). Bu bağlamda ofisinde oturup, kendisine başvurmuş sorunlu öğrencileri iyileştirmeye çalışan klasik psikolog rolü yanında bireyi bütüncül olarak gören, kültürlerarası farklılıklara duyarlı, yaratıcı yöntemler kullanan, toplum ile iç içe, eğitici, bilgilendirici ve koruyucu yaklaşımı benimsemiş, strateji belirlemede ve üst düzey yönetim konumunda danışmanlık yapan çok yönlü uzmanlara ihtiyaç vardır (Van Brunt, 2012).

Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında çalışan psikologların, öğrencilere sunabilecekleri çeşitli hizmetler ve bütün olarak yükseköğretim kurumuna sağlayabileceği katkılar neler olabi-

li? Değişen eğitsel ve bireysel ihtiyaçlara uygun hizmetlerin geliştirilmesinde yol gösterici olması için, psikolojinin hem bilim, hem de uygulama dalı olarak son derece önemli bir yer edindiği Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) yaşanmış olan eğitim reformlarının, psikologların çalışma alanlarına getirdiği yeniliklerden bahsetmek yararlı olacaktır. ABD’de özellikle son 50 yıl içinde, ulusal düzeyde uygulanan eğitim programlarını etkileyen bu reformlar temelde eğitime yaklaşımı olduğu kadar, eğitim sektörü içinde bulunan yönetici, eğitmen, karar alıcı ve diğer ilgili disiplinlerin de, yöntem ve rol değişimine uğramasına neden olmuştur. Bunlardan 1983’de yayınlanan ‘Risk Altında Bir Ulus: Eğitim Reformu Düzenlemesi’ (“A Nation at Risk: The Imperative for Education Reform”)¹ ile ilk kez ulusal boyutta ve resmi kabul görmüş olan ‘Hedef 2000: Amerika’yı Eğit’ [“Goals 2000: Educate America Act” (1994)]² ilk reform uygulamaları arasında yer alır (Tharinger et al., 1996). Bu reformlara bakıldığında, üç tip yaklaşım görülmektedir. Bunlardan ilki 1983-1986 yılları arasında uygulanan, yukarıdan aşağıya olarak da adlandırılan yaklaşımdır. Bu reform, eğitimde yaşanan problemlerin düşük akademik standartlar ve yetersiz ders kalitesi olduğu inancına dayanarak ortaya çıkmıştır. Burada hedef alınan esas kitle öğretmenler olarak saptanmış ve öğretmen kaynaklı sorunların çözülmesi ile eğitim kalitesinin de yükseleceği öngörülmüştür. Reformu başlatan otoriteler, eyaletlerdeki hükümet yöneticileri tarafından yönlendirilmiş ve uygulanan yaklaşımlar içinde akademik standartları yükseltmek amacı ile fen ve matematik derslerine ağırlık vermeyi, öğretmenler için performans dayalı değerlendirme yapmayı, öğrencilere uygulanan sınav ve test sayısını ve zorluk düzeyini arttırmak yer almıştır. Tamamen yukarıdan aşağıya gelişen bu reforma tabandan, başta öğretmenlerden ve velilerden büyük bir tepki gelmiş ve bu reform başarılı olamamıştır (Tharinger et al., 1996).

Bunu takip eden ikinci reform hareketi, aşağıdan yukarıya diye adlandırabileceğimiz, ve ilkinin sorun olarak gördüğü öğretmenleri, yani tabanı çözüm olarak görmüştür. Aslında, ilk reforma tepki olarak gelişen bu ikinci reform, devlet temelli ilk reformun pasif, katı, sınırlı bireyler yetiştirdiğini iddia etmiştir. İkinci yaklaşımın esas çıkış noktası, uzun soluklu ve etkili değişim için en tabandaki en ufak birimden başlayarak o birimin kendine özgü koşullarının anlaşılması olmuş, bu doğrultuda değişimi aşağıdan başlatmak hedeflenmiştir. Bu doğrultuda eğitimde daha fazla özgürlük, eğitmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda daha fazla eğitilmeleri ve diğer akademik fırsatların yaratılması benimsenmiştir.

Bu alanda son reform ise 90’ların başında başlayan ve günümüzde de hala etkileri devam eden ‘sistemik yaklaşım’ hareketidir. Bu yaklaşım okulu, öğrenciyi ve/veya öğretmenleri sorun olarak görmemiştir. Temel hedefi her eğitim biriminin tabandan başlayarak kendi çevresi, bölgesi ve nihayet ülke genelinde meslek örgütleri, toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve ulusal girişimleri de kapsayacak şekilde teknik olarak da güçlü yöntemler kullanarak sistemin bütününe entegrasyonu olmuştur. Sistem yaklaşımında eğitim kurumları, başkaları tarafından yönetilen

¹<https://www2.ed.gov/pubs/NatAtRisk/risk.html>

²<http://www2.ed.gov/legislation/GOALS2000/TheAct/index.html>

makinelere gibi değil yaşayan organizmalar gibi görülmektedir. Bir anlamda bu yaklaşım kurumların büyüdüğü, geliştiği, değiştiği ve kendi kendini onardığı anlamına da gelmektedir. Bu yaklaşımda iki temel süreç göze çarpmaktadır. (1) Eğitim sürecine ve öğrenmeye etki eden faktörlerin entegrasyonu ve (2) bireysel ve çevresel faktörleri de gözönünde bulundurarak her öğrencinin gelişimi için risk faktörlerinden uzak tutulması (Capra, 1997). Bu iki sürecin yükseköğretim kurumlarında çalışan psikologlara yüklediği sorumluluk, öğrencileri her yönleriyle ele alıp onların çevreleri ile olan ilişkilerini, kendileri için en verimli şekilde düzenlemelerine imkan sağlamak olarak anlaşılmaktadır (Tharinger et al., 1996).

Bu noktada psikoloğun eğitimde, özellikle yükseköğretimde, eğitim-öğretim hedeflerine ulaşılmasındaki rolünün daha iyi anlaşılması açısından “psikolog kimdir” ve “neler yapar” sorularının cevaplanması uygun olacaktır. APA'nın tanımından hareketle psikoloji, insan zihninin ve fonksiyonlarının – özellikle - bu fonksiyonların davranışa olan etkisinin bilimsel yöntemler ile çalışılmasıdır. Diğer bir deyişle psikoloji insanı, davranışlarını, onların diğer insanlar ve eşya ile ilişkisini anlamaya çalışır. Psikoloğun işi insanı anlamak, ihtiyaçlarını belirlemek ve olumluya doğru gelişmesine katkıda bulunmaktır. Bu nedenle psikolojinin dalları arasında klinik psikoloji, sosyal psikoloji, gelişimsel psikoloji, örgütsel psikoloji, deneysel psikoloji, eğitim psikolojisi, danışmanlık, sağlık ve spor psikolojisi yer almaktadır. Bu dalların her biri, insanı bu özel bağlamlarda anlamaya/değerlendirmeye çalışmaktadır. Biz, psikolojinin farklı alt alanlarında, lisans ya da lisansüstü eğitim almış tüm uzmanları psikolog olarak adlandırıyoruz. Psikolojik danışmanlık ve psikologluk ünvanlarının birbirleri ile ilişkisi ve ülkemizdeki yapılanması ile ilgili tartışma, bu makalenin sınırlarının dışında olsa da, psikolog olarak adlandırılan uzmanlıklar hakkında kısa bir bilgi vermek doğru olacaktır. Ülkemizde, özellikle psikolojinin iki alt alanı olan danışmanlık (“counseling”) psikolojisi ve klinik (“clinical”) psikoloji farklı disiplinler gibi algılanmaktadır. Ülkemizde adı danışmanlık psikolojisi olan bir uzmanlık alanı bulunmamaktadır; bu alt alan eğitim fakülteleri ve eğitim bilimleri bölümleri altında rehberlik ve psikolojik danışmanlık anabilim dalı olarak; klinik psikoloji ise sadece lisansüstü düzeyde ve psikoloji bölümlerinin uzmanlık alt alanı olarak yer almaktadır. Oysa her iki alan da dünyanın pek çok yerinde psikolojinin alt alanları olarak yapılanmaktadır; uygulamada ve araştırmadaki ortak noktaları farklılıklarından daha fazladır (APA, 2015).

Ülkemizde psikoloji lisans ve yüksek lisans eğitimi veren bazı üniversitelerin ilgili bölümlerinin, lisans mezunlarının çalışma alanlarını aşağıdaki gibi ifade ettikleri görülmektedir:

“Lisans ve lisansüstü programlardan mezun olan meslektaşlarımız kamu ve özel sağlık kurumlarında, ulusal veya uluslararası araştırma merkezlerinde veya sivil toplum kuruluşlarında, reklam ve halkla ilişkiler sektöründe, çeşitli banka ve diğer kurumların eğitim birimlerinde, özel sektör kurumlarının AR-GE birimlerinde, psikolojik danışma merkezleri, çocuk yuvaları, hapishaneler, huzurevleri ve rehabilitasyon merkezlerinde, sürücü psikoteknik değerlendirme merkezlerinde eğitim ve uzmanlık düzeylerine göre çalışmaktadırlar” (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 2015).

“Bölümümüzden mezun olan öğrencilerimiz çeşitli merkezlerde psikolojik danışman, eğitim kurumlarında rehber-danışman, insan kaynakları uzmanı veya çeşitli sektörlerde eğitim uzmanı olarak çalışabilirler. Aynı alanda akademik eğitime devam edebilirler. Sivil toplum kuruluşlarında bilinçlendirme çalışmaları, devlet sektöründe veya eğitim politikaları geliştiren kuruluşlarda görev alabilirler” (Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, 2015).

“Mezunlarımız, hastane, klinik, rehberlik merkezleri, araştırma merkezleri, reklamcılık, halkla ilişkiler, insan kaynakları, özel eğitim merkezleri, çocuk yuvaları, üniversiteler, lise ve dengi okullarda çalışabilirler. Pedagojik formasyona sahip mezunlarımız Milli Eğitim Bakanlığı tarafından rehber öğretmen ve meslek bilgisi dersleri öğretmeni olarak atanabilmektedir” (Atılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 2015).

“Bölüm öğrencileri psikolog unvanı ile mezun olmakta ve hem uygulama hem de akademide olmak üzere pek çok alanda iş imkânı bulabilmektedirler. Uygulama alanında, hastanelerin psikiyatri, pediatri, onkoloji vb. kliniklerinde, özel ya da resmi kurumların anaokulu ve kreşlerinde, özel eğitim merkezlerinde, cezaevlerinde, rehberlik ve danışma merkezlerinde, fabrika ve işletmelerde, psikoteknik merkezlerde psikolog olarak çalışabilmektedirler” (Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 2015).

“İnsan kaynakları, halkla ilişkiler, reklam, kamuoyu ve pazar araştırma şirketleri, anaokulları ve eğitim kurumları, sağlık kuruluşları ve psikolojik danışma merkezleri gibi çok çeşitli alan ve kurumlarda çalışabilecek Psikoloji mezunları, formasyon programından geçerek psikoloji öğretmenliği yapma olanağına da sahiptir. Ayrıca, klinik psikoloji, sosyal psikoloji, örgüt/endüstri psikolojisi, adli psikoloji, bilişsel psikoloji veya gelişim psikolojisi dallarında yüksek lisans ve doktora programlarına devam ederek akademik kariyer yapabilir veya uzmanlıkları doğrultusunda uygulamalı alanlarda çalışabilirler” (Bilgi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 2015).

Psikoloji bölümlerinin, mezunlarının iş olanakları konusunda verdikleri bu bilgilerden de anlaşılacağı gibi psikolojinin çalışma alanlarındaki çeşitlilik, bölümlerde alınan eğitimin kapsamını da göstermektedir.

Psikologların çalışma alanları arasında, üniversitelerin psikolojik danışma ve merkezleri ile özel ve kamu hastanelerindeki klinikler, istihdam ettikleri psikolog sayıları açısından önemli bir yere sahiptir. Hâlihazırda üniversitelerde görev yapan psikologların çoğu sağlık ve rehberlik merkezlerinde çalışmaktadırlar. Erkan ve ark., (2012) ülkemizde bulunan sekiz üniversitenin sağlık ve rehberlik merkezlerini inceledikleri araştırmalarının sonucunda, sekiz üniversitenin merkezlerinde toplam 23 psikolog, 17 psikolojik danışman, üç psikiyatr ve üç sosyal çalışmacı bulunduğunu belirtmektedir. Araştırmacılar bu merkezlerde çalışan uzmanlardan çoğunun psikolog olmasına ve psikologların da 17'sinin klinik psikolog olmasına dikkat çekmiştir.

Uluslararası Psikolojik Danışma Hizmetleri Birliği (IACS, 2005) de psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin üç temel işlevini belirtmiştir. Bunlar bireysel sorunlar için yardım sunmak, öğrencilerin öğrenme becerilerini desteklemeye yönelik önleyici çalışmalar yürütmek ve üniversite dışı etkinlikler ve

konsültasyon hizmetleri yoluyla sağlıklı gelişimi desteklemektedir. Hem ülkemizde, hem de yurt dışında yapılan çalışmalarda üniversite öğrencilerinin bireysel, mesleki/kariyer alanlarında, eğitsel ve finansal alanlarda sorunlar yaşadıkları ya da bu alanlarda yardıma ihtiyaç duydukları belirtilmektedir (Erkan et al., 2012; Lin, Liu, & Hsieh, 2010, Türküm et al, 2004). Önleyici ve bilgilendirici etkinlikler ile birlikte pek çok uzman, öğrenci ile iletişimini bireysel danışma/terapi ya da grup terapileri şeklinde sürdürmektedir. Ayrıca son yıllarda, psikologlar ve psikolojik danışmanlar üniversiteye yeni kayıt yaptıran öğrencilerin oryantasyon/uyum programlarını hazırlamakta ya da bu program içinde yer almaktadırlar.

Ancak bazı çalışmalar, üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinden üniversite öğrencilerinin küçük bir yüzdesinin yararlandığını göstermektedir (Eisenberg et al., 2007). Bir çalışmada, merkezden yararlanan öğrenci yüzdesinin en az %02 en fazla %8, ortalama %3.38 olduğu belirtilmektedir (Erkan et al., 2012). Türküm ve ark., (2004), 1096 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında, psikolojik danışma ve rehberlik merkezinde yürütülen çalışmalara öğrencilerin 982'sinin katıldığını (%89.6) ifade etmektedir. Bu öğrenciler, merkezden faydalanmama nedenleri olarak verilen hizmete ihtiyaç duymadıklarını (%38), sorunları ile kendi kendilerine baş edebileceklerini düşündüklerini (%23) ve hizmetlerin yararlı olacağına inanmadıklarını (%27) belirtmektedirler. Buna karşın, Castonguay ve ark., (2011), üniversite kampüslerinde ruh sağlığı sorunlarının giderek arttığını ve ağırlaştığını ileri sürmüştür. Van Brunt (2012), ABD'de bulunan üniversitelerdeki psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin aslında ihtiyaç duyan birçok öğrenciye hizmet veremediğini, dahası başka yerden yardım almaya yönlendirdiğini belirtmektedir. Bu merkezlerden ülkemizde de ortalama olarak her yüz öğrenciden sadece dördünün yararlandığı düşünüldüğünde, bu merkezlerin/merkezlerde çalışan uzmanların ulaşılabilirliklerini artırmaları gerektiği açıktır. Lin ve ark., (2010) üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin rollerinin ve fonksiyonlarının öğrencilerin ihtiyaçlarına ve özelliklerine göre düzenlenmesinin temel bir gereklilik olduğunu vurgulamaktadır.

Sonuç olarak üniversitelerde çalışan psikologların ve ruh sağlığı uzmanlarının bu tablo karşısında iyileştirici çalışmalar yapmaları gerektiği açıktır. Daha az açık olan konu ise bunun nasıl yapılacağıdır (Castonguay et al., 2011). Bu konuda pek çok görüş ortaya atılmıştır. Örneğin, Kopta ve ark., (2014) merkezlerin daha etkin çalışabilmeleri ve etkinliklerini kanıtlayabilmeleri için etkinlik çalışmaları yapılmasını önermekte; geleneksel olarak kullanılan grup bazında değerlendirmeler yerine, her bireye göre uyarlanan yaklaşımların değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Hatta bazı çalışmalarda, eğitim ortamlarında sanal klinik uygulamalarının gündeme alınması da önerilmektedir (Farrer et al., 2015).

Günümüzde yükseköğretim kurumlarında çalışan psikologların öğrencilerle gerçekleştirdikleri bire bir görüşmeler önemli bir yere sahiptir. Verdikleri bireysel danışmanlık hizmeti süresince psikologlar öğrenciyi yargılamadan, bireyselliğini kabul ederek ve saygı göstererek, öğrenciyi ilk elden ve önemli derecede etkileyebilir. Bu görüşmeler sırasında öğrencinin her türlü

sorununa çözüm getirmekte yardımcı olmak, yol göstermek ve kişilik gelişimine katkıda bulunacak süreçleri harekete geçirmek psikologların temel rolleridir. Örneğin psikologlar, bireysel ya da grup bazında öğrenciler ile yüz yüze çalışarak, problem çözme, uzlaşma, çatışma çözme, atılganlık gibi sosyal becerileri öğrencilere kazandırmaktadır.

Hedefleri bireyi her yönü ile hayata hazır, başarılı ve verimli kılmak olan üniversitelerde sınırları rehberlik merkezinin dışına çıkan ortamlarda psikolog, öğrencinin her türlü gelişimini ve değişimini bir bütün içinde gören yaklaşım ile öğrencinin gelişime ihtiyaç duyduğu her alanda yer alabilmelidir. Çok çeşitli nedenler ile artık değişime ihtiyaç duyulan yükseköğretimin yeniden yapılanmasında, psikologlar daha aktif rol oynayabilir. Senge ve ark., (2012) okullarda köklü ve kalıcı değişikliği sağlayacak unsurun öğrenciler olduğunu belirtmektedir. Bunun nedeni olarak da öğrencilerin hayatı bütün olarak algıladıklarını ve dolayısıyla eğitimde resmin tamamını görebildiklerini, bütün derslerden, sokaktan, ailelerinden, sosyal medyadan ve çevreden gelen çelişkili mesajları alarak bir entegrasyona ulaştıklarını belirtmektedir. Psikologlar da bir bütün olarak algıladıkları öğrencilere, doğru yollardan ve etkin şekilde yaklaştıklarında arzu edilen yükseköğretim ortamının sağlanmasına katkıda bulunabilirler.

Yükseköğretim alanında uluslararası standartların gerektirdiği başarıyı yakalamak, öğretilecek materyali sunma şeklinden, bilgiyi ve başarıyı değerlendirmeye, bireysel farklılıklar gösteren öğrenciler için esnek ve adil programlar geliştirmekten, eğitim atmosferinin yeniden tanımlanmasına ve yapılandırılmasına kadar pek çok alanda hızlı ve radikal değişimler yapmayı gerektirmektedir. Bu anlamda psikolog, eğitim kadrosu ve yönetim ile birlikte çalışarak öğrencilerin karşılaştıkları bireysel, sosyal, eğitsel ve sağlık ile ilgili sorunların çözümüne yönelik stratejiler geliştirmek ile de yükümlüdür. Çok sayıda araştırmacı ve uygulamacı, yükseköğretim öğrencilerinin arzulanan profile ulaşılmasında psikologların yeni ve üstlenmeleri gereken rollerini ortaya koymuştur. Bunlar arasında bilginin değerlendirilme yöntemlerinin gözden geçirilmesi ve değerlendirmenin bireysel güçlülüklerle, performansla, işlevsel ve objektif kriterlere, hedeflenen eğitim standartlarına dayalı olarak gerçekleştirilmesi; öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran ve bireysel gelişmeyi hedefleyen programların geliştirilmesi yer almaktadır. Öğrencilerin kendilerini kontrol etmelerindeki gelişimlerine olanak sağlayan bazı becerilerin eğitim programı, sertifika programı, atölye çalışması ya da seçmeli ders olarak hazırlanması olabilir (Dresel et al., 2015). Bu amaçla psikologlar yükseköğretim kurumlarındaki öğrenme faaliyetlerinde ve yeni programlar hazırlanmasında tematik ve proje temelli eğitimi de kapsayacak şekilde akademik personel ile birlikte çalışabilir. Eğitimci ve öğretmenlerin bilgilendirilmesi ve kişisel, aynı zamanda pozitif öğrenme çevreleri yaratılmasının sağlanması da, araştırmacı ve uygulayıcı psikologların yapabileceklerinden bazıları olarak sayılabilir (Altman, 1996; Phillips et al., 1997; Walsh et al., 2002).

Öğrencilerin başarıları ya da başarısızlıklarını etkileyen faktörler çok karmaşık bir yapıda karşımıza çıkmaktadır (Richardson et al., 2012). Doktora derecesine sahip olan psikologların tekno-

lojiye ve bilgi birikimine katkıda bulunmak ve edinilen bilgilerin kullanımını yaygınlaştırmaya çalışmak gibi bir rolleri de vardır (Morrell, 1998). Sınıf içinde, etkin öğretim yöntemlerinin belirlenmesi için araştırmalar ve uygulamalar yapmak, eğitim teknolojileri geliştirmek, öğrenciyi en verimli, ruhsal açıdan en olumlu kılacak şekilde öğretim mekânları oluşturmak, zaman ve kaynakları verimli kullanan eğitim programları geliştirmek, psikologların görev alabilecekleri yeni alanlar olabilir (Phillips et al., 1997). Psikologlar öğrencilerin ve öğretim üyelerinin beklenti, tutum ve eğitime yönelik inanışlarını araştırarak belirlenen hedeflere ulaşılması için gereken değişiklik ve yenilikleri belirleyebilir; engelli bireylerin ihtiyaçlarını belirleyerek giderilmesine yönelik çalışmalar da yapabilirler (Eells, 2012).

Bütüncül yaklaşımın bir gereği olarak psikologlar, hem öğrencileri hem de yükseköğretim kurumlarını kendi sosyal çevresi, yetenekleri, istekleri, kapasiteleri, ilgileri ve ihtiyaçları doğrultusunda değerlendirmeli; hedeflerine ulaşabilmeleri için bu kanalların hepsini birden harekete geçirmede aktif rol oynamalıdır. Bu role en uygun bir yaklaşım 'gelişimsel bağlam bağımlı yaklaşım' olarak adlandırılan, bireyin gelişimsel evrelerini dikkate alan ancak psikolojik, duygusal, kültürel, zihinsel ve fiziksel gelişiminin bağlamdan kopuk olamayacağını bilincinde olan ve bireysel gelişimde kontekstin de son derece önemli olduğunu kabul eden yaklaşımdır. Burada psikolog bireyi bir bütün olarak değerlendirdiğinde kişinin çevresi içindeki gelişimini de göz önünde bulundurur (Walsh et al., 2002). Öğrencilerin, yaşadıkları ve hizmet verecekleri toplumu daha yakından tanımaları, ülkelerine ve toplumsal gelişime katkıda bulunmaları, sosyal sorumlulukları konusunda bilinçlendirilmeleri amacı ile psikologlar toplum kuruluşları, meslek odaları ve yerel yönetimler ile ilişki içinde bulunmalı ve öğrencilerin üniversitede aldıkları eğitimi toplumsal alanda uygulama ve pekiştirmeye yönelik programlarda yer almalarını teşvik etmelidirler. Bu programların eğitim müfredatına entegrasyonunda öncül rol de alabilirler.

Çağdaş, çok yönlü ve uluslararası düzeyde rekabet edebilecek öğrenciler yetiştirmeyi hedefleyen yükseköğretim kurumlarının bu hedefe ulaşmasında yardımcı olabilecek araştırmacı ve uygulamacı psikologlar yaşam deneyimi zengin, toplum ve toplumun gerçekleri hakkında derinlemesine bilgi sahibi, araştırma yapabilen, politika geliştirebilen, bire-bir öğrenci görmek ya da terapi yapmak dışında, akademik ve idari birimler ile işbirliği içinde çalışan, üniversite genelini etkileyecek uygulamalardaki karar mercilerinde, komisyon ya da kurullarda yer alacak eğitim ve beceriye sahip olan aktif paydaşlar olmalıdırlar.

KAYNAKLAR

Altman, I. (1996). Higher education and psychology in the millennium. *American Psychologist*, 51(4), 371-378.

Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü. (2015). Retrieved from http://psikoloji.humanity.ankara.edu.tr/?page_id=117

American Psychological Association (APA). (2015). Retrieved from <http://www.apa.org/support/about/apa/psychology.aspx#answer>

Atılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü. (2015). Retrieved from <http://psy.atilim.edu.tr/is-olanaklari>

Bilgi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü. (2015). Retrieved from <http://www.bilgi.edu.tr/tr/programlar-ve-okullar/lisans/sosyal-ve-beseri-bilimler-fakultesi/psikoloji/sayfa/mezunlar/>

Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü. (2015). Retrieved from <http://ed.boun.edu.tr/?q=turkce/node/16>.

Capra, F. (1997). *The web of life: A new scientific understanding of living systems*. USA: First Anchor Books.

Castonguay, L. G., Locke, B. D., & Hayes, J. A. (2011). The center for collegiate mental health: An example of a practice-research network in university counseling centers. *Journal of College Student Psychotherapy*, 25(2), 105-119.

Dresel, M., Schmitz, B., Schober, B., Spiel, C., Ziegler, A., Engelschalk, T., & Steuer, G. (2015). Competencies for successful self-regulated learning in higher education: structural model and indications drawn from expert interviews. *Studies in Higher Education*, (ahead-of-print), 1-17.

Eells, G. T. (2012). Who Are We and Where Are We Going? Reflections on Counseling Services' Scope of Care. *Journal of College Student Psychotherapy*, 26(4), 256-258. 10.1080/87568225.2012.711137

Eisenberg, D., Gollust, S. E., Golberstein, E., & Hefner, J. L. (2007). Prevalence and correlates of depression, anxiety, and suicidality among university students. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(4), 534-542.

Erkan, S., Cihangir Çankaya, Z., Terzi, Ş., & Özbay, Y. (2012). Üniversite Psikolojik Danışma ve Rehberlik merkezlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(22), 174-198.

Farrer, L., Gulliver, A., Chan, J. K., Bennett, K., & Griffiths, K. M. (2015). A virtual mental Health clinic for university students: A qualitative study of end-user service needs and priorities. *JMIR Mental Health*, 2(1), e2. doi:10.2196/mental.3890

Kopta, S. M., Petrik, M. L., Saunders, S. M., Mond, M., Hirsch, G., Kadison, R., & Raymond, D. (2014). The utility of an efficient outcomes assessment system at university counseling centers. *Journal of College Student Psychotherapy*, 28(2), 97-116.

Lin, Y. N., Liu, C. W., & Hsieh, H. H. (2010). A services survey study of a university counseling center in Taiwan. *College Student Journal*, 44(4), 1021.

Morrell, R.F. (1998). Project follow through still ignored. *American Psychologist*, 53(3), 318-318.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü. (2015). <http://www.metu.edu.tr/tr/system/files/programs/psikoloji.pdf>

Phillips, V., Boysen, T.C., & Schuster, S.A. (1997). Psychology's role in statewide education reform: Kentucky as an example. *American Psychologist*, 52(3), 250-255.

Richardson, M., Abraham, C., & Bond, R. (2012). Psychological correlates of university students' academic performance: a systematic review and meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 138(2), 353.

Senge, P. M., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., & Dutton, J. (2012). *Schools that learn (updated and revised): A fifth discipline fieldbook for educators, parents, and everyone who cares about education*. Crown Business.

- Tharinger, D.J., Lambert, N.M., Bricklin, P.M., Johnson, N.F., Oakland, T.D., Paster, V.S., & Sanchez, W. (1996). Education reform: Challenges for psychology and psychologists. *Professional Psychology: Research and Practice, 27*(1), 24-33.
- Türküm, A. S., Kızıldaş, A., & Sarıyer, A. (2004). Anadolu üniversitesi psikolojik danışma ve rehberlik merkezi'nin hedef kitlesinin psikolojik ihtiyaçlarına ilişkin ön çalışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3*(21), 15-27.
- Walsh, M.E., Galassi, J.P, Murphy, J.A, ve Park-Taylor, J. A. (2002). Conceptual framework for counseling psychologists in schools. *The Counseling Psychologist, 30*(5), 682-704.
- Van Brunt, B. (2012). Giving troubled students the brushoff. *The Chronicle of Higher Education*, February 21. Retrieved from <http://chronicle.com/article/GivingTroubled-Students-the/130838/>